

Prosjektet «Retrobiblioteket: litteratur i tiden» har vært et samarbeidsprosjekt mellom Aust- og Vest-Agder fylkeskommuner, med støtte fra Nasjonalbiblioteket.

Målet for prosjektet var revitalisering av bibliotekets rolle som aktiv litteraturformidler med fokus på de voksnes leseglede – opplevelser og deling, den varige leseleden – nyere og eldre litteratur, og ro og langsomhet i omgivelsen og formidling. Medvirkning og fremme delingskultur var også sentralt.

Organisering av prosjektet:

Prosjektgruppe: Anne Mari Graver, Aust-Agder bibliotek og kulturformidling (AAbk) prosjektleder, Nina Stenbro, Vest-Agder fylkesbibliotek (VAf) og Julie Agre Stene (VAf, og fra 01.08.2018 AAbk). Arbeidet begynte mai 2017. Fra og med 1. januar 2018 var også Grethe Tvede (AAbk) med i prosjektgruppen.

Det ble opprettet en Arbeidsgruppe bestående av 4 personer som meldte seg etter oppfordring (2 fra Vest og 2 fra Aust) i tillegg til prosjektgruppen. I praksis ble dette en referansegruppe, da Prosjektgruppen utførte alt praktisk og utførende arbeid. Det viste seg å være utfordrende for små bibliotek å stille opp på praktiske oppgaver utover egen drift. Selv om vi arrangerte møtene ute på bibliotekene som deltok i arbeidsgruppen, og alle ble holdt fortløpende orientert ved hjelp av digitale prosjektsstyringsverktøy (Basecamp), var det vanskelig for de små bibliotekene å være med i hele prosjektperioden. To personer trakk seg derfor etter 6 mnd. Deres bemanningssituasjon er sårbar, og biblioteksjefene har vanskelig å komme fra og få skaffet vikar.

Vi ser imidlertid stor nytte av slik deltakelse, ikke minst for å sikre at det som utvikles er fleksibelt nok til å kunne tilpasses lokale forhold og at innholdet oppleves som relevant og aktuelt.

Gruppen hadde sitt første møte i august 2017. De 4 var i de første seks månedene: Helga Byttingsmyr Froland bibliotek, Liv Epletveit Åmli bibliotek, Kristian Strøm-Fladstad Søgne bibliotek og Camilla Gulbrandsen Kristiansand bibliotek. Åmli og Søgne bibliotek gikk ut av gruppen av kapasitetsgrunner, de øvrige fulgte hele prosjektet.

Prosjektaktiviteter:

- 1. «Litteraturkabaret», fellessamling for bibliotekansatte i oppstarten av kampanjen.**

Dette ble gjort i to omganger:

- a) Informasjon om prosjektet på bibliotekmøtet i Agder 3.-4. mai 2017, med oppfordring til å melde sin interesse til å sitte i en arbeidsgruppe, og om at det ville bli sendt ut en quest-back undersøkelse på hvilke temaer/tidsepoker bibliotekarene anså for å være av størst interesse til å lage temautstillinger om/av. I etterkant av møtet fikk alle bibliotekene tilsendt quest-backen utarbeidet av prosjektgruppen.
- b) «Litteraturkabaret» 14. september 2017 for bibliotekene i Agder (Program og deltakerliste, se eget vedlegg). Arbeidsgruppen utarbeidet programmet i fellesskap.

Programmet inneholdt resultatene for quest-backen med de seks temaene som fikk flest stemmer, nettsiden www.retrobiblioteket.no som var under utvikling, og samtaler med forfattere/litterater ledet av Fredrik Wandrup. De inviterte kunne knyttes opp til enkelte av de seks temaene som skulle utvikles videre. Det var forfatter Lars Petter Sveen, forfatter Øyvind Rannem, forfatter Tor Åge Bringsværd, og boksamler Hilde Seijersted. Fredrik Wandrup hadde en litterær samtale med hver og en. Samtalene dreide seg om eget forfatterskap og 'tidløse' og aktuelle temaer for litteratur.

Her: Fredrik Wandrup i samtale med forfatter Tor Åge Bringsværd (foto VAF/AAbk)

De seks temaene som fikk flest stemmer på Quest-Back'en var:

Fortellinger om flukt

Samfunnskritiske dystopier

Utvandring

Homofili i litteraturen

Tekster om naturvern

Kvinnekamp i litteraturen

Det ble utviklet 6 pop-up utstillinger i samarbeid med designer Idunn Sem, en til hvert av disse temaene, som kunne bestilles og turnere bibliotekene i Agder.

Her: Utstillingen Kvinnekamp i litteraturen på Risør bibliotek. (Foto Vaf/AAbk)

2. Engasjerte foredragsholdere og/eller forfattere med tilknytning til listene (temaene) som stiller seg til disposisjon for prosjektperioden. Dekke honorar og utgifter til turneene bestiller. (maks ett betalt arrangement pr. bibliotek)

Bibliotekene søkte om temautstilling og støtte med kr. 6.500,- til gjennomføring av temarelatert arrangement med innleiet forfatter/foredragsholder. Prosjektet hadde funnet fram til en (eller flere) personer pr. tema som kunne stille opp dersom et lokalt bibliotek ønsket å engasjere vedkommende. Bibliotekene kunne selv velge om de ville benytte foreslåtte forfattere/foredragsholdere, eller om de ville velge andre fra eget nettverk.

Det var ingen øvre grense på hvor mange utstillinger et bibliotek kunne søke, men de som ikke hadde fått en utstilling hadde førsteprioritet. Tildelingen på kr. 6.500,- var kun en gang pr. bibliotek.

I november var nettsiden www.retrobiblioteket.no etablert og bibliotekene kunne søke på utstillingene, første søknadsfrist var 1. desember (så løpende søknader).

3. Utarbeide tipslister til forskjellige tiltak, aktiviteter, o. lign. Eks Hvordan bruke samlingsutvikling/kassering i retrobiblioteksatsning? Hvordan organisere lesesirkler? Hvordan bruke Bokhylla i retrobiblioteket?

Prosjektet laget en egen nettside www.retrobiblioteket.no hvor bibliotekene kunne finne forskjellige 'digitale ressurser' som var en samling med tips de kunne benytte seg av, herunder også lesesirkler, quizer, m.m. I tillegg laget designeren Idunn Sem aktiviteter i tilknytning til pop-up utstillingene som hadde til hensikt å involvere besøkende, lesere, lånerne på bibliotekene. Bokhylla.no viste seg vanskelig å bruke til litteraturformidling i forbindelse med utstillingene. Det var ikke alltid var mulig å sette opp utstillingen i nærhet til bibliotekets publikums-PC, og ofte ville PC'en i praksis være i annen bruk. Fysiske bøker fungerte da bedre. Det viste seg å være utfordrende å legge til rette for bruk av Bokhylla. Digitaliseringen av norske utgivelser er ikke lett å formidle til den ordinære leser/bruker av biblioteket. Det kan være en idé til videre arbeid med Bokhylla.no å utarbeide og legge til rette for mer kreative ideer på hvordan øke kunnskapen om, og lesingen av, bøkene som fysisk ikke lenger finnes i hyllene på folkebibliotekene.

Opplegget i utstillingene med «lyddusjer», med lydfiler fra Bokhylla koplet opp til forskjellige gjenstander i utstillingen; hårtørrer, lampe, grammofontut på en Amerikakoffert, o.lign., var veldig virkningsfullt og attraktivt for besøkende. Man aktiverte lydfilen ved å bevege den aktuelle boken bort til den kamuflerte avspilleren.

Dette er et eksempel på formidling av det digitale stoffet som finnes i Bokhylla som fungerte svært bra, men her ble altså eldre lydinnspillinger benyttet.

4. Utarbeide retro/temakofferter med forslag til bøker/forfattere og tidsriktige rekvisitter til inspirasjon. Retro/temakoffertene kan representere ulike 10-år med effekter som skaper tidsriktige rammer. Gjennomgangstema er en klokke (minutt-for-minutt) som er tidstypisk for epoken.

Utstillingene ble designet som en opplevelse som kunne stå alene, med interaktive element bestående av lydfiler/lyddusjer og litteratur, og fungere som en ramme for et arrangement for presentasjon av annen litteratur knyttet opp til temaet. I og med vi havnet på temaer og ikke 10-år, ble klokke ikke et gjennomgangstema. Det ble utarbeidet litteraturlister med forslag til bøker og forfattere. Nasjonalbibliotekets depotsamling, Depotbiblioteket, var rause, fleksible og generøse overfor prosjektet og bisto med fjernlån av lengre varighet. Det gjorde det mulig å supplere utstillingene med fysiske bøker. Utstillingene besto også av materiell som skulle fremme publikumsmedvirkning. Vår erfaring er at temaene engasjerte ulikt. Utstillingen Flukt

utmerket seg med mye respons. Bl.a. var det mange som svarte på spørsmålet: Hva er det viktigste du vil ta med deg hvis du må flykte?

Vi åpnet også opp for at bibliotek kunne lage sine egne utstillinger, og gjerne dele med andre bibliotek. Eiken bibliotek i Hægebostad Kommune laget sin egenproduserte utstilling av Amerika-kjoler og effekter til temaet Utvandring. Her var det stort lokalt engasjement og medvirkning fra lokalbefolkning og bibliotekbrukere.

Her: Forfatter Siv Ringdal presenterte sin bok «På høye heler i Amerika». Biblioteket laget en utstilling med ulike Amerika-effekter som ble samlet inn blant lokalbefolkningen. (foto Eiken bibliotek/Vaf/AAbk)

Utstillingene var klare til å reise ut 1. mars.

I januar 2018 måtte prosjektet styrke prosjektgruppa med en ekstra person som tok ansvar for å lage oppdaterte lister for hvor utstillingene var til enhver tid og, sammen med prosjektrådgiver i Vest-Agder, kommunisere og avtale med bibliotektransporten.

Norsk Bibliotektransport- Agder (NBT) har vært fleksible og imøtekommende. Områdeleder i Agder har vært løsningsorientert og bidratt til at transporten av utstillinger mellom bibliotekene har gått svært bra.

Utstillingene har vært på 17 bibliotek i Agder (og 4 videregående skoler). Det har vært 46 utlån av utstillingene i prosjektperioden. (De 17 bibliotekene som har hatt retroutstillinger en eller flere ganger er: Risør, Froland, Lillesand, Arendal, Gjerstad, Tvedestrand, Grimstad, Åmli, Vennesla, Lyngdal, Farsund, Vågsbygd, Sogndalen, Kristiansand, Hægebostad og Eiken, Flekkefjord, og Marnadal. Se fullstendig oversikt på www.retrobiblioteket.no Hva skjer?)

Bibliotekene har bestilt, tilpasset utstillingen(e) og arrangement(er) inn i øvrig lokalt program. De har valgt lokale løsninger, og tilpasset det tilsendte materialet til egen profil, lokaler og behov. De har booket inn foredragsholdere etc. selv. De har i større eller mindre grad hatt aktiviteter som involverer egne brukere. Amerika-utstillingen til Eiken bibliotek er et eksempel på omfattende og vellykket medvirkning. Hovedinntrykket er imidlertid at potensialet med brukermedvirkning ikke er utnyttet fullt ut. Brukermedvirkning krever et bevisst fokus og en ekstra innsats fra de ansatte på biblioteket, noe de ikke alltid hadde tid og anledning til.

Bibliotekene har benyttet Facebook og nettsider aktivt, og markedsført egne arrangement i forbindelse med utstillingene. De la ut bilder, film (Flekkefjord bibliotek), tekster mm, på sosiale medier. Vi fikk tillatelse til å legge dette ut på 'galleri' på nettsiden www.retrobiblioteket.no, og er tilgjengelig.

I og med utstillingene ikke var ferdige før til 1. mars, ville vi gjerne at utlånsperioden skulle vare ut 2018. Vi søkte derfor Nasjonalbiblioteket om en forlengelse av prosjektperioden med 6 måneder, og fikk 10. januar innvilget forlengelse til 30. april 2019.

Utstillingsaktiviteten ble formelt avsluttet 31. desember 2018, men vi åpnet opp for at de som ønsket det kunne melde inn ønsker om utstillinger i de første månedene av 2019. Noen få benyttet seg av dette. Men i mars 2019 var alle utstillingene demontert og utstillingsutlånet avsluttet.

5. Utarbeide en Logo/gjennomgangsfigur som visualiserer den røde tråden i prosjektet; litteratur i tiden – minutt-for-minutt. ...

Det gikk vi bort fra. I Arbeidsgruppa kom vi fram til at formidling av litteratur fra alle tider er en av bibliotekenes hovedoppgaver, og at det derfor ikke var naturlig å utarbeide en egen logo til det. Dessuten ble utstillingene utarbeidet over samme mal, og hadde et gjenkjennelig design.

6. «Lån en bibliotekrådgiver» - fylkesbiblioteket rykker ut og gir praktisk hjelp.

I noen tilfeller kom vi ut og hjalp til med å sette opp utstillinger. I tillegg bidro fylkesbiblioteket med praktisk hjelp til frakt av utstillinger der hvor bibliotektransporten ikke strakk til og lagring av utstillinger dersom det var et opphold i bestillinger.

7. Arrangere 2 avsluttende samlinger, ett i hvert fylke: «Bok-kabaret» for publikum med bibliotekenes 'favoritter'.

I 2019 har det vært oppmerksomhet på avslutningsarrangement ute på de ulike bibliotekene, i stedet for to større åpne konferanser, en i Vest- og en i Aust-Agder, som opprinnelig var planlagt og beskrevet i prosjektsøknaden.

Vi ønsket å fokusere på vanlige leseres leseopplevelser, og åpne opp for at bibliotekene kunne dra nytte av sine lokale lånere i sin litteraturformidling. «Brenners bokhylle» i NRK var en modell vi ønsket å bygge videre på, og vi fikk tillatelse fra NRK til å bruke både konsept og logo.

Vi kontaktet journalist og programleder Steinar Nielsen i Nielsens Ordvalg og han fikk i oppdrag å videreutvikle et konsept tilpasset Agder. Det resulterte i «Boka jeg vil dele med deg», et arrangement på to halvtimes bolker med en pause i mellom. I hver bolk presenterer to personer hver sin bok som har gjort inntrykk på dem og gitt en leseopplevelse de gjerne vil dele med andre. Steinar Nielsen kunne lede disse samtalene og bistå med utvelgelse av kandidatene og markedsføring. De bibliotekene som ønsket det, kunne benytte seg av dette ferdige opplegget. De sto også fri til å lage et eget opplegg med fokus på leseglede og deling av leseopplevelser.

På oppdrag laget Steinar Nielsen også en skriftlig mal på «Boka jeg vil dele med deg», som er lagt ut på www.retrobiblioteket.no til bruk av de bibliotek som måtte ønske det også i fremtiden.

Alle bibliotek som hadde vært med i prosjektet kunne søke. Det fulgte med en økonomisk støtte fra prosjektet med inntil kr. 15.000,- for dette arrangementet. 7 (8, dvs. en filial) bibliotek gjennomførte slike arrangement januar- april i 2019. Fem valgte å bruke Steinar Nielsen, de øvrige valgte å lage egne opplegg.

Her: Steinar Nielsen i samtale med to lokale lesere om en bok de vil dele på Froland bibliotek (foto Froland bibliotek/VAf/AAbk)

På vårens regionale bibliotekmøte 7.-8. mai ble prosjektet presentert som avsluttet, og det ble holdt en demonstrasjon av «Boka jeg vil dele med deg», med et håp om at flere bibliotek ville ønske å ha et slikt arrangement da det fremdeles var penger igjen i prosjektet. Vi hadde da fått tilbakemelding på fra enkelte at de ikke hadde vært klare til å ta imot tilbudet tidligere,

men nå kunne være interessert. Innspillene fra bibliotekene i etterkant av denne presentasjonen var svært positiv og flere meldte sin interesse. For å få det til valgte prosjektgruppa å henvende seg til Nasjonalbiblioteket om en utsettelse av rapporteringsfristen.

10. mai 2019 kom det en mail fra Nasjonalbiblioteket hvor en utsettelse av rapporteringen ble satt til 1. september 2019.

Prosjektet blir derfor avsluttet trinnvis. Det betyr at det har blitt mulig å la flere bibliotek få støtte til å ha «Boka jeg vil dele med deg»-arrangement. 13. mai ble det sendt ut en mail hvor bibliotekene fikk mulighet til å søke om midler, med en søknadsfrist på to uker. Det har kommet inn 10 søknader, og alle får kr. 10.000 til å gjennomføre arrangementet. 8 bibliotek ønsker å gjennomføre med å leie inn Steinar Nielsen, de resterende 2 vil leie inn fra eget nettverk.

De bibliotekene som får innvilget støtte får utbetalingen i juni, men gjennomføringen av selve arrangementet kan foretas en gang i løpet av 2019.

De bibliotekene som da i løpet av 2019 vil ha hatt dette arrangementet en eller flere ganger er: Risør, Froland, Lillesand, Arendal, Tvedestrand, Grimstad, Lyngdal, Farsund, Vågsbygd, Kristiansand, Flekkefjord, Åseral, og Søgne.

Vi har et ønske om at en del av det materialet som ble utarbeidet kan være til inspirasjon og støtte for alle bibliotek. Vi kommer derfor til å fortsette med å holde nettsiden www.retrobiblioteket.no åpen og tilgjengelig en tid til. I tillegg skal vi laste ned informasjonen og utarbeide en digital tekstfil med informasjonen, bildene og tipsene samlet i en publikasjon som kan lastes ned og benyttes. Nettsiden blir holdt åpen ut året.

Bibliotekene har evaluert fortløpende (se eget vedlegg), og vil fortsette med å evaluere/rapportere ut året. Dette kan ettersendes Nasjonalbiblioteket, og/eller legges ut på nettsiden.

Budsjett – regnskap. (Se vedlagt revidert regnskap)

Prosjektet hadde et totalbudsjett på 900.000 (300.000 egeninnsats fra fylkene i form av personellressurser, og 100.000 i friske midler (60.000 VAF + 40.000 AAbk).

I penger sitter vi igjen med ca. kr. 25.000, men prosjektet har ikke gått med overskudd.

I ettertid ser vi at det har vært behov for en betydelig større egeninnsats fra fylkesbibliotekenes side enn stipulert i budsjettet. Vi regner at det har over hele prosjektperioden vært behov for en innsats tilvarende ett årsverk, dvs. en egeninnsats tilsvarende ca. kr. 700.000 (mer enn det dobbelte av opprinnelig antatt). Nedlastingen av nettsiden er ikke medregnet i dette.

Sluttrapport Retrobiblioteket: litteratur i tiden (Ref #9f4adb49)
Utviklingsmidler. Tildelt beløp 500.000

Det har vært tidkrevende å holde oversikt over utstillingene, sette opp en plan for hvor de til enhver tid skulle fraktes, og sikre transporten. I tillegg har det å opprette en egen nettside, vedlikeholde denne og oppdatere med innkommende opplysninger og bilder har tatt tid og vært noe som ikke var planlagt i opprinnelig prosjektplan.

Vedlegg:

Program og deltakerliste oppstartskonferanse 14. september 2017

Revisors beretning og prosjektrekskap

Oppsummering av bibliotekenes evalueringer